

**Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid**

**Directie Uitvoeringstaken
Arbeidsvoorwaardenwetgeving**

**Afdeling CAO-onderzoek en
beleidsinformatie**

ARBEID EN ZORG IN CAO'S 2004

Een update van de resultaten van het over 2003 uitgevoerde onderzoek

Februari 2006

I. Bos
A.N. van den Aamele

INHOUDSOPGAVE

BLZ

1	INLEIDING	3
2	ACHTERGROND, OPZET EN METHODIEK VAN HET ONDERZOEK	4
2.1	Achtergrond van het onderzoek	4
2.1.1	Verlofvormen met een wettelijke basis	4
2.1.2	Verlofvormen zonder een wettelijke basis	4
2.2	Onderzoeksopzet	5
2.2.1	Vraagstelling	5
2.2.2	Subvragen	5
2.3	Onderzoeksmethodiek	7
3	RESULTATEN	8
3.1	Algemene onderzoeksresultaten	8
3.2	Verlofvormen met een wettelijke basis	8
3.2.1	Zwangerschaps- en bevallingsverlof	9
3.2.2	Adoptieverlof	9
3.2.3	Adoptie buitenlandse kinderen	9
3.2.4	Kraamverlof	10
3.2.5	Ouderschapsverlof	10
3.2.6	Calamiteiten- en zorgverlof	12
3.2.7	Overig	14
3.3	Verlofvormen zonder een wettelijke basis	15
3.3.1	Terugkeerregeling	15
3.3.2	Vrijwilligersverlof	15
3.3.3	Rouwverlof	16
3.3.4	Verlofsparen	16
3.3.5	Overig	17
3.4	Figuren 2003	18
	BIJLAGE 1: Overzicht onderzochte CAO's	19
	BIJLAGE 2: Tabellen verlofvormen	22
	BIJLAGE 3: Overzicht adoptie buitenlandse kinderen	29
	BIJLAGE 4: Overzicht bovenwettelijke, afwijkende en niet-wettelijke bepalingen	30
	BIJLAGE 5: Invulling afwijkende en niet-wettelijke bepalingen	31

1 INLEIDING

Per 1 december 2001 is de Wet arbeid en zorg ingevoerd. In deze wet is het recht op de volgende verlofvormen geregeld: zwangerschaps- en bevallingsverlof, adoptieverlof, kraamverlof, calamiteitenverlof en ander kort verzuim, ouderschapsverlof, kortdurend zorgverlof. Omdat het wetsvoorstel langdurig zorgverlof in 2004 nog in behandeling was in het parlement, is het hier opgenomen als voorstel. Inmiddels is het recht op langdurend zorgverlof ook opgenomen in de Wet arbeid en zorg (per 1 juni 2005). Verder is de Wet aangevuld met een recht op deelname aan de levensloopregeling. Deze is van kracht geworden per 1 januari 2006 en speelt daardoor in deze rapportage nog geen rol. Vóór de invoering van de Wet arbeid en zorg waren de diverse verlofvormen niet wettelijk geregeld of uitgewerkt in verschillende wetten. Met de komst van de Wet arbeid en zorg zijn de diverse verlofvormen gebundeld in één wet.

Niet alle regelingen die met verlof te maken hebben zijn echter in de Wet arbeid en zorg geregeld. De Wet arbeid en zorg bevat over de volgende onderwerpen geen regelingen, maar deze onderwerpen zijn wel in sommige CAO's geregeld: rouwverlof, vrijwilligersverlof, terugkeerregeling, sparen via het tijd-voor-tijd principe of het tijd-voor-geld principe en het kopen van verlofdagen. Omdat deze onderwerpen wel belangrijk zijn voor de combinatie arbeid en zorg worden ze in dit onderzoek meegenomen.

De reden voor dit onderzoek is gelegen in de beleidsdoelstelling zoals die geformuleerd is in begrotingsartikel 25: bevorderen dat werknemers arbeid en zorg kunnen combineren. Collectieve afspraken over arbeid-en-zorg regelingen kunnen daaraan bijdragen. Deze rapportage van de directie UAW biedt inzicht in de mate waarin het combineren van arbeid en zorg op het niveau van collectieve arbeidsovereenkomsten wordt ondersteund en op welke wijze die ondersteuning vormt krijgt.

In dit rapport worden de bevindingen uit het onderzoek gepresenteerd. Hoofdstuk twee gaat over de achtergrond, opzet en methodiek van het onderzoek. In hoofdstuk drie worden de resultaten weergegeven. Bijlage één bevat een overzicht van alle CAO's die zijn onderzocht. In bijlage twee worden de resultaten in tabelvorm weergegeven. Bijlage drie is een overzicht waarin het verschil in duur wordt aangegeven tussen het adopteren van Nederlandse of buitenlandse kinderen. Bijlage vier geeft een overzicht van de afwijkende en niet-wettelijke bepalingen. Bijlage vijf is een tabel over de invulling van afwijkende en niet-wettelijke bepalingen.

2 ACHTERGROND, OPZET EN METHODIEK VAN HET ONDERZOEK

De eerste paragraaf van dit hoofdstuk gaat over de achtergrond van het onderwerp. De onderzoeksopzet wordt in paragraaf twee besproken. Paragraaf drie betreft de methodiek van dit onderzoek.

2.1 Achtergrond van het onderzoek

Dit onderzoek richt zich op twee soorten verlofvormen: verlofvormen met een wettelijke basis en verlofvormen zonder een wettelijke basis.

2.1.1 Verlofvormen met een wettelijke basis

Voor het tijdelijk aanpassen van de arbeidsduur aan actuele zorgtaken is in de - per 1 december 2001 - ingevoerde Wet arbeid en zorg een aantal verlofrechten geregeld. In deze wet staan verlofrechten voor specifieke gebeurtenissen en voor nauwkeurig afgebakende doelgroepen. Tabel 1 geeft een overzicht van de vastgelegde verlofrechten.

Tabel 1: Overzicht verlofregelingen Wet arbeid en zorg

Verlofvorm	Inhoud
Zwangerschaps- en bevallingsverlof	Het recht op collectief betaald verlof van 16 weken (vanaf 6 weken voor de bevalling tot 10 weken na de bevalling).
Adoptieverlof	Het recht op 4 weken collectief betaald adoptieverlof voor beide ouders die een (pleeg)kind adopteren.
Kraamverlof	Het recht op twee werkdagen betaald verlof voor de partner van de te bevallen vrouw binnen 4 weken na bevalling.
Calamiteitenverlof en ander kort verzuim	Betaald verlof voor korte tijd (1 dag) ingeval van zeer bijzondere persoonlijke omstandigheden, b.v.: bevalling partner, overlijden bloed en aanverwanten in rechte lijn of 2 ^e graad zijlijn.
Ouderschapsverlof	Het recht op verlof van maximaal 13 maal de arbeidsduur per week voor ouders van een kind jonger dan 8 jaar.
Kortdurend zorgverlof	Een geclausuleerd recht op maximaal 10 dagen betaald zorgverlof per jaar om, indien noodzakelijk, te kunnen zorgen voor thuiswonend ziek (pleeg-)kind, een zieke partner of ouder.
Langdurend zorgverlof *	Een onbetaald geclausuleerd recht op maximaal 6 weken verlof wanneer een ouder, partner of kind levensbedreigend ziek is.
Levensloopregeling**	Recht op deelname aan fiscaal gefacilieerde individuele spaarregeling voor de financiering van periodes van onbetaald verlof.

* Deze verlofvorm was in 2004 nog in behandeling in het parlement

** Deze regeling wordt ingevoerd per 1 januari 2006.

2.1.2 Verlofvormen zonder een wettelijke basis

Naast de verlofvormen met een wettelijke basis zijn er ook verlofvormen of regelingen zonder een wettelijke basis. Het betreft hier verlofvormen of regelingen die CAO-partijen onderling met elkaar zijn overeengekomen. De verlofvormen of regelingen zijn:

- Verlof in geval van vrijwilligerswerk: betaald of onbetaald verlof voor het uitvoeren van vrijwilligerswerk.
- Verlof in geval van rouw: verlof in verband met de rouw over het verlies van partner of familie in de eerste lijn.
- Regeling om terug te keren in functie: een werknemer die het dienstverband beëindigt wegens de verzorging van een kind, kan na verloop van tijd weer in dienst van de werkgever treden.
- Regeling om verlofdagen¹ te kopen of te verkopen
- Regeling om overwerkuren² te sparen door middel van het tijd-voor-tijd³ principe of het tijd-voor-geld⁴ principe.

2.2 Onderzoeksopzet

Dit onderzoek is een herhaling van het in 2004 gehouden onderzoek over de situatie in het jaar 2003. Doel van dit onderzoek is om, in overeenstemming met het voorgaande rapport, per onderwerp een nadere toelichting te geven op het totaaloverzicht 2004. Vervolgens wordt in de bijlagen een update gegeven van het in het rapport ‘Arbeid en zorg in CAO’s 2000’ verschenen totaalbeeld 2000.

2.2.1 Vraagstelling

De vraagstelling die onderzocht wordt, is deze: wat voor soort CAO-afspraken zijn gemaakt over verlofvormen met een wettelijke basis (Wet arbeid en zorg) en verlofvormen of regelingen zonder een wettelijke basis (vrijwilligersverlof, rouwverlof, terugkeerregeling, tijd-voor-tijd/tijd-voor-geld regeling en het kopen/verkopen van verlofdagen). Van de Wet Arbeid en Zorg mag in CAO’s worden afgeweken. Afspraken die méér regelen dan de wet, worden bovenwettelijk genoemd. Afspraken die minder regelen dan de wet, worden afwijkend genoemd. Er bestaan dus afspraken die afwijkend van de wet zijn, en er bestaan afspraken die bovenwettelijk én afwijkend van de wet zijn. Deze afspraken zullen worden onderzocht. Ook de afspraken die een invulling geven aan de niet-wettelijk geregelde verlofvormen, worden onderzocht.

2.2.2 Subvragen

De vraagstelling uit de vorige paragraaf wordt opgesplitst in subvragen. Deze subvragen zullen in dit onderzoek worden beantwoord:

Verlofvormen met een wettelijke basis:

¹ Onder verlof worden zowel vakantiedagen als adv verstaan
² Arbeid die boven de vastgestelde arbeidsduur wordt verricht
³ Bij het tijd-voor-tijd principe kan de werknemer zijn overwerkuren opsparen als vakantiedagen.
⁴ Bij het tijd-voor-geld principe kan de werknemer de door overwerkuren opgespaarde vakantiedagen laten uitbetalen als salaris.

1. Hoeveel CAO's bevatten afspraken over zwangerschaps- en bevallingsverlof die bovenwettelijk en/of afwijkend van de wet zijn? Op welke aspecten richten de bovenwettelijke en/of afwijkende bepalingen zich en wat is de spreiding van de afspraken? In hoeveel CAO's gaat het om betaald of onbetaald zwangerschaps- en bevallingsverlof?
2. Hoeveel CAO's bevatten afspraken over adoptieverlof die bovenwettelijk en/of afwijkend van de wet zijn? Op welke aspecten richten de bovenwettelijke en/of afwijkende bepalingen zich en wat is de spreiding van de afspraken? In hoeveel CAO's gaat het om betaald of onbetaald adoptieverlof?
3. Hoeveel CAO's bevatten afspraken over kraamverlof die bovenwettelijk en/of afwijkend van de wet zijn? Op welke aspecten richten de bovenwettelijke en/of afwijkende bepalingen zich en wat is de spreiding van de afspraken? In hoeveel CAO's gaat het om betaald of onbetaald kraamverlof?
4. Hoeveel CAO's bevatten afspraken over calamiteitenverlof die bovenwettelijk en/of afwijkend van de wet zijn? Op welke aspecten richten de bovenwettelijke en/of afwijkende bepalingen zich en wat is de spreiding van de afspraken? In hoeveel CAO's gaat het om betaald of onbetaald calamiteitenverlof?
5. Hoeveel CAO's bevatten afspraken over ouderschapsverlof die bovenwettelijk en/of afwijkend van de wet zijn? Op welke aspecten richten de bovenwettelijke en/of afwijkende bepalingen zich en wat is de spreiding van de afspraken? In hoeveel CAO's gaat het om betaald of onbetaald ouderschapsverlof?
6. Hoeveel CAO's bevatten afspraken over extra ouderschapsverlof die bovenwettelijk en/of afwijkend van de wet zijn? Op welke aspecten richten de bovenwettelijke en/of afwijkende bepalingen zich en wat is de spreiding van de afspraken? In hoeveel CAO's gaat het om betaald of onbetaald ouderschapsverlof?
7. Hoeveel CAO's bevatten afspraken over kortdurend zorgverlof die bovenwettelijk en/of afwijkend van de wet zijn? Op welke aspecten richten de bovenwettelijke en/of afwijkende bepalingen zich en wat is de spreiding van de afspraken? In hoeveel CAO's gaat het om betaald of onbetaald kortdurend zorgverlof?
8. Hoeveel CAO's bevatten afspraken over langdurend zorgverlof die bovenwettelijk en/of afwijkend van de wet zijn? Op welke aspecten richten de bovenwettelijke en/of afwijkende bepalingen zich en wat is de spreiding van de afspraken? In hoeveel CAO's gaat het om betaald of onbetaald langdurend zorgverlof?

Verlofvormen zonder een wettelijke basis

9. Hoeveel CAO's bevatten afspraken over verlof ivm vrijwilligerswerk? Wat is de spreiding van de afspraken? In hoeveel CAO's gaat het om betaald of onbetaald verlof ivm vrijwilligerswerk?
10. Hoeveel CAO's bevatten afspraken over rouwverlof? Wat is de spreiding van de afspraken? In hoeveel CAO's gaat het om betaald of onbetaald rouwverlof?

11. Hoeveel CAO's bevatten een terugkeerregeling⁵. Wat is de spreiding van de afspraken?
12. Hoeveel CAO's bevatten afspraken over het kopen/verkopen van verlofdagen? Wat is de spreiding van de afspraken?
13. Hoeveel CAO's bevatten afspraken over tijd-voor-tijd principe en het tijd-voor-geld principe? Wat is de spreiding van de afspraken?

Naast het beantwoorden van de subvragen zal ook aandacht worden besteed aan de vraag ten aanzien van welke onderwerpen er in CAO's het vaakst van de wet wordt afgeweken en over welke niet-wettelijk geregelde onderwerpen het vaakst in CAO's afspraken voorkomen. In een bijlage zal per CAO worden aangegeven waaruit de afwijking van de wet bestaat cq. welke invulling aan de niet-wettelijk geregelde onderwerpen is gegeven.

2.3 Onderzoeksmethodiek

Op basis van het onderzoek zal in de rapportage de stand van zaken voor 2004 worden geschetst. Dit betekent dat uitgegaan wordt van die CAO's, waarvan de expiratedatum na 31 december 2004 valt. Bij de CAO's die vóór 31 december 2004 zijn geëxpireerd, maar nog niet vernieuwd zijn, wordt verondersteld dat de afspraken ongewijzigd worden voortgezet.

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van een standaardsteekproef, bestaande uit 123 CAO's in de marktsector, de zorgsector en de overheidssector. Onder de standaardsteekproef vallen alle bedrijfstakcao's met 10.000 of meer werknemers en alle ondernemingscao's met 3.000 of meer werknemers. Gezamenlijk zijn deze steekproefcao's van toepassing op ongeveer 5,3 miljoen werknemers: bijna 88% van het totale aantal werknemers onder een CAO⁶.

Wanneer gekeken wordt naar het dekkingspercentage⁷ per economische sector, dan blijkt uit tabel 2 dat de sector bouwnijverheid met 97% het hoogste dekkingspercentage heeft. De sector industrie heeft met 75% het laagste dekkingspercentage. De steekproef geeft een goed beeld van de afspraken in CAO's over arbeid en zorg.

Tabel 2: Dekkingspercentage per CAO

Economische sector	Aantal CAO's	%Werknemers in steekproef CAO's t.o.v. alle werknemers in Nederland onder CAO
Landbouw	5	92%

⁵ Er is sprake van een terugkeerregeling wanneer een werknemer die het dienstverband beëindigt wegens zwangerschap of verzorging van een kind, de relatie met de werkgever en/of het arbeidsproces op de een of andere manier in stand houdt om na verloop van tijd weer in dienst te treden.

⁶ Het percentage werknemers onder een CAO in Nederland is 80%. Uit: drs. P.M. Venema, A. Faas, J.A. Samadhan, *Arbeidsvoorwaarden ontwikkeling in 2002*, tabel III.2 pagina 75.

⁷ Het dekkingspercentage is de verhouding tussen het aantal werknemers in een bepaalde economische sector die binnen de standaardsteekproef vallen en het totale aantal werknemers in die eigen economische sector.

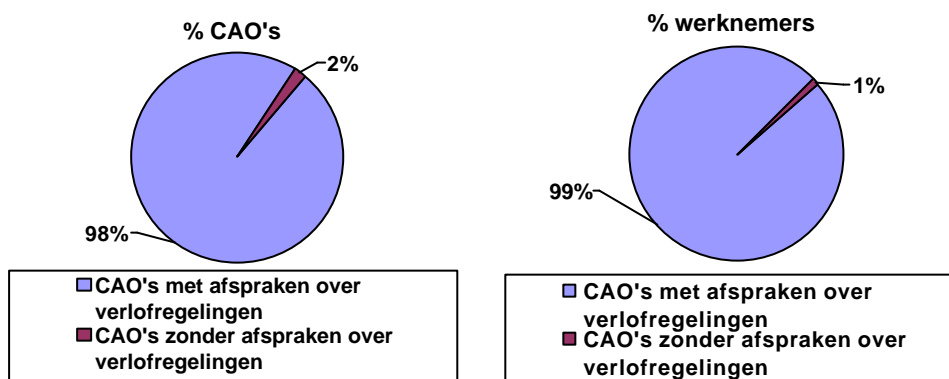
Industrie	23	75%
Bouwnijverheid	6	97%
Handel en horeca	26	90%
Vervoer en communicatie	17	82%
Zakelijke dienstverlening	19	90%
Overige dienstverlening	27	92%
Totaal	123	88%

3 RESULTATEN

Dit hoofdstuk bevat de resultaten van het onderzoek. In paragraaf 3.1 worden de algemene onderzoeksresultaten weergegeven. De onderzoeksresultaten over verlofvormen met een wettelijke basis wordt in paragraaf 3.2 beschreven. De onderzoeksresultaten over verlofvormen zonder een wettelijke basis wordt in paragraaf 3.3 beschreven⁸.

3.1 Algemene onderzoeksresultaten

98% van de CAO's bevat afspraken over één of meer verlofregelingen. Het kan zowel gaan over van de wet afwijkende afspraken (bovenwettelijk en afwijkend van de wet) als over niet-wettelijke verlofvormen. Deze zijn van toepassing op 99% van de werknemers onder de onderzochte CAO's.

3.2 Verlofvormen met een wettelijke basis

In 78% van de CAO's (van toepassing op 76% van de werknemers onder de onderzochte CAO's) zijn van de wet afwijkende bepalingen (bovenwettelijk en afwijkend van de wet) aangetroffen over één of meerdere van de volgende verlofvormen: zwangerschaps- en bevallingsverlof, adoptieverlof, kraamverlof, ouderschapsverlof, ouderschapsverlof bij meerlingen, calamiteitenverlof, kortdurend zorgverlof, langdurig zorgverlof.

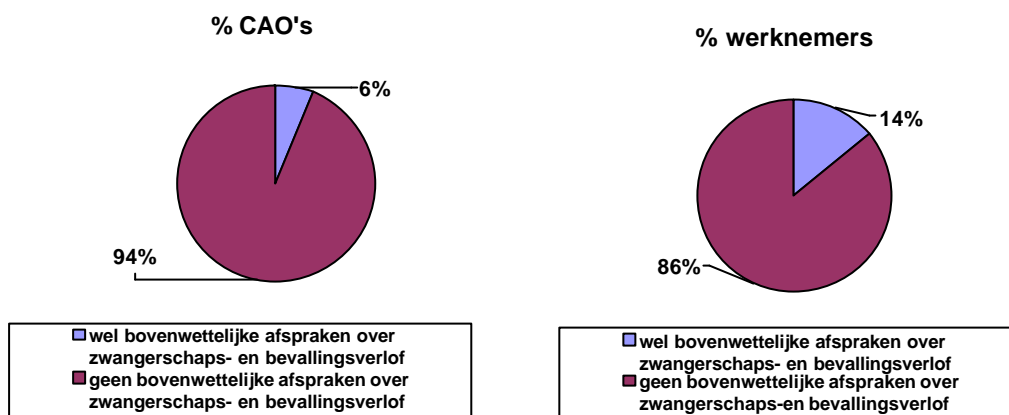
28% van de CAO's (van toepassing op 21% van de werknemers onder de onderzochte CAO's) bevatten één of meerdere bovenwettelijke regelingen. In 25% van de CAO's (van toepassing op 31% van de werknemers onder de onderzochte CAO's) zijn zowel bovenwettelijke als van de wet afwijkende regelingen aangetroffen. 24% van de CAO's (van toepassing op 24% van de werknemers onder de onderzochte CAO's) bevatten één of meerdere van de wet afwijkende regelingen⁹.

⁸ Bijlage 2 geeft een meer gedetailleerd inzicht in de resultaten.

⁹ Door afronding van de percentages tellen de getallen niet op tot het totaal van 78%

3.2.1 Zwangerschaps- en bevallingsverlof

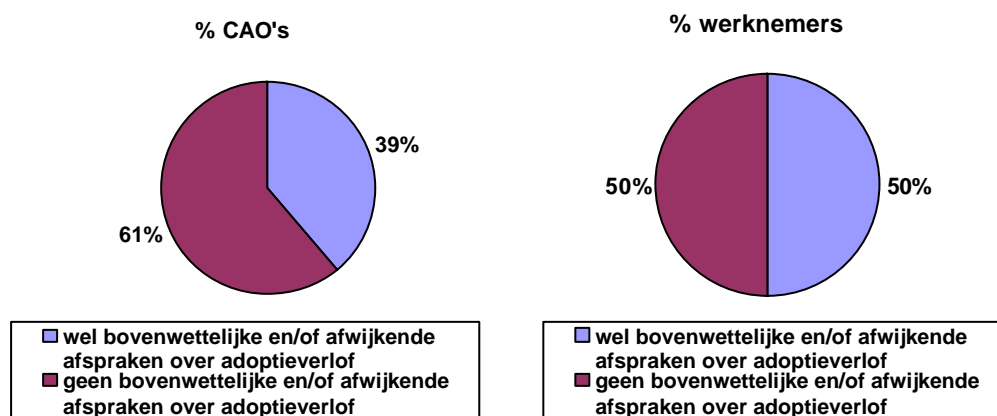
In 6% van de CAO's (7 CAO's)¹⁰ zijn één of meerdere bovenwettelijke regelingen over zwangerschaps- en bevallingsverlof opgenomen. Er zijn alleen CAO's met bovenwettelijke afwijkingen: alle 7 CAO's bevatten afspraken waarin de duur van het zwangerschaps- en bevallingsverlof meer is dan de duur die wettelijk is vastgelegd¹¹. Boven op het wettelijke gedeelte wordt in deze CAO's het zwangerschaps- en bevallingsverlof met 2 tot 4 weken verlengd.

3.2.2 Adoptieverlof

In 39% van de CAO's (48 CAO's) zijn bovenwettelijke en/of afwijkende regelingen over adoptieverlof opgenomen.

27 CAO's bevatten afspraken waarin de duur van het adoptieverlof verschilt van de duur die wettelijk is vastgelegd. De duur van het verlof loopt uiteen van 1 dag tot 6 weken. In 4 van de 27 CAO's is de verlofduur langer dan 4 weken. In 23 van de 27 CAO's is de verlofduur korter dan 4 weken.

¹⁰ Tussen de haakjes staat het aantal CAO's.

¹¹ Er zijn dus geen CAO-afspraken gevonden die afwijken van de wet

3.2.3 Adoptie buitenlandse kinderen

In 9% van de CAO's (11 CAO's) wordt onderscheid gemaakt tussen adoptie van kinderen uit Nederland en het buitenland. In al deze CAO's zijn bovenwettelijke en/of afwijkende regelingen opgenomen.

In alle 11 CAO's is duur van het adoptieverlof langer wanneer buitenlandse kinderen worden geadopteerd dan wanneer Nederlandse kinderen worden geadopteerd (zie bijlage 3).

Alle 11 CAO's bevatten afspraken waarin de duur van het adoptieverlof verschilt van de duur die wettelijk is vastgelegd. In 4 CAO's is de duur langer dan 4 weken, namelijk 6 weken. In 2 CAO's is de duur korter dan 4 weken, namelijk 2 weken. In 1 CAO is de duur van het verlof in overleg met de werkgever. In 4 CAO's is de duur van het verlof voor de adoptie van buitenlandse kinderen wel 4 weken, maar die voor Nederlandse kinderen niet.

3.2.4 Kraamverlof

In 35% van de CAO's (43 CAO's)¹² zijn één of meerdere bovenwettelijke en/of afwijkende regelingen over kraamverlof opgenomen.

38 CAO's bevatten afspraken waarin de duur van het kraamverlof verschilt van de duur die wettelijk is vastgelegd. In 25 CAO's is de verlofduur langer dan 2 dagen. Deze loopt uiteen van 3 dagen tot 7 dagen¹³. In 12 CAO's is de verlofduur korter dan 2 dagen. In één CAO is dit niet nader uitgewerkt.

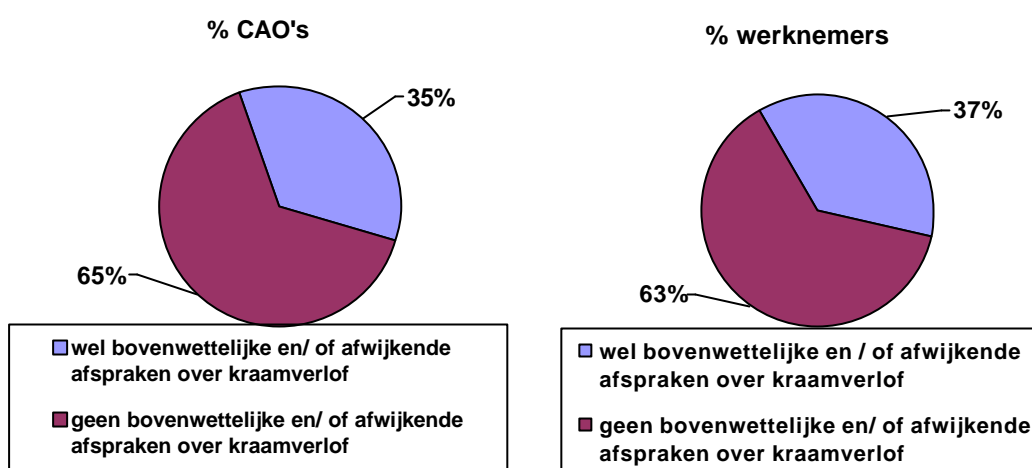
4 CAO's kennen een afwijkend tijdvak waarbinnen er recht op kraamverlof bestaat; één keer is dit 8 weken, één keer is dit 'aansluitend aan de bevalling' en twee keer wordt dit niet nader omschreven.

5 CAO's bevatten afspraken waarin het loondoorbetalingpercentage verschilt van wat wettelijk is vastgelegd, namelijk het verlof wordt verleend als onbetaald verlof.

De CAO woondiensten kent bijvoorbeeld geen vaste duur; kraamverlof wordt naar billijkheid toegekend.

¹² In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

¹³ In 2 CAO's is de duur opgebouwd uit twee delen. In 1 CAO is de duur als volgt opgebouwd: 2 dagen betaald verlof, 3 dagen onbetaald verlof. In de andere CAO is de duur als volgt opgebouwd: 2 dagen betaald verlof, 10 dagen onbetaald verlof.

3.2.5 Ouderschapsverlof

In 30% van de CAO's (37 CAO's)¹⁴ zijn één of meerdere bovenwettelijke en/of afwijkende regelingen over ouderschapsverlof opgenomen.

Het gaat om doorbetaling van het loon, duur van het verlof, de mogelijkheid van voltijd verlof, de leeftijdscategorie van de kinderen waarvoor het verlof kan worden opgenomen en overige punten.

In 11 CAO's is sprake van (gedeeltelijke) doorbetaling van 25% tot 90% van het loon. Bij de gemeenteamttenaren is de hoogte van de loondoorbetaling afhankelijk van het schaalniveau van de functie. Werknemers die in schaal vier of hoger zitten krijgen 75% van het loon doorbetaald. Degenen in schaal drie krijgen 80%, in schaal twee krijgen ze 85% en in schaal één wordt 90% van het loon doorbetaald.

In 6 CAO's wordt de mogelijkheid geboden langer (dan de wettelijke duur) ouderschapsverlof op te nemen, namelijk 12 maanden. In één CAO kan er gedurende 4 jaar verlof opgenomen worden. In één CAO is de duur van het verlof korter dan de wettelijke duur, namelijk 3 maanden.

In 7 CAO's wordt de mogelijkheid van voltijdsverlof geboden.

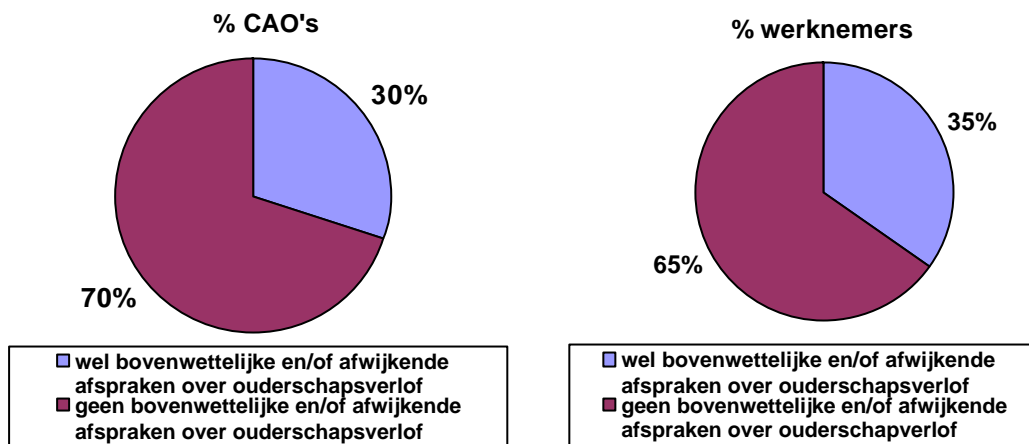
In 3 CAO's kan een werknemer kiezen uit diverse verlofvarianten. De werknemers in de sociale werkvoorziening kunnen kiezen tussen betaald en onbetaald ouderschapsverlof. Bij een loondoorbetaling van 60% mag het kind nog niet naar de basisschool gaan. Het onbetaalde verlof kan worden opgenomen tot de kinderen 8 jaar zijn.

4 CAO's bevatten afspraken die verschillen van wat wettelijk is vastgelegd over de leeftijdscategorie van de kinderen. In één CAO loopt de leeftijdscategorie tot 4 jaar, in een andere CAO loopt de grens tot 7 jaar. In weer een andere CAO is dit tot 12 jaar.

Ten slotte bevatten 15 CAO's regelingen die verschillen van de wet, maar niet onder te brengen zijn in de bovengenoemde opsomming. Soms hangen regelingen samen met de arbeidsduur van de werknemer. Binnen de Afbouw, bijvoorbeeld, heeft de werknemer het recht om gedurende één jaar 50% van de arbeidsduur onbetaald verlof op te nemen. Soms betreft het

¹⁴ In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

een verlenging van het ouderschapsverlof. Bij Akzo Nobel kan de duur van het verlof, in overleg met de werkgever, worden verlengd met 18 maanden.

3.2.6 Calamiteiten- en zorgverlof

Calamiteitenverlof is bedoeld voor het treffen van de eerste noodmaatregelen in geval van onvoorziene situaties in de privé-sfeer.

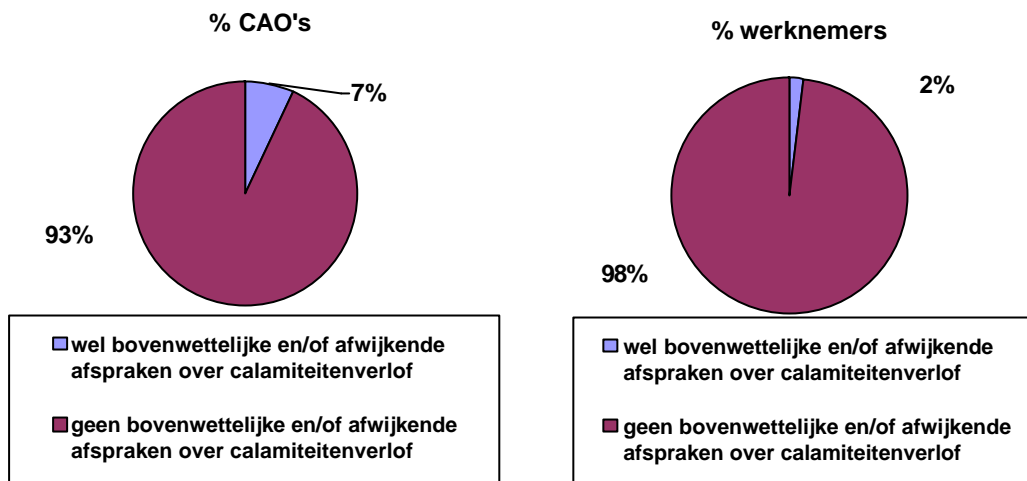
Het onderscheid tussen calamiteiten- en zorgverlof is niet altijd even helder. Daarom is ervoor gekozen om bij de weergave van de onderzoeksuitkomsten een vierdeling te maken (1) calamiteitenverlof, (2) kortdurend zorgverlof, (3) langdurend zorgverlof en (4) niet-eenduidige bepalingen.

Calamiteitenverlof

In 7% van de CAO's (9 CAO's) zijn één of meerdere afwijkende afspraken over calamiteitenverlof opgenomen.

In 8 CAO's wijkt de loondoorbetaling af van de wet. In één CAO hangen duur en hoogte van de loonbetaling af van de reden van het verlof. In 7 CAO's moet de werknemer de

bovenwettelijke vakantiedagen inruilen om aanspraak te kunnen maken op calamiteitenverlof.

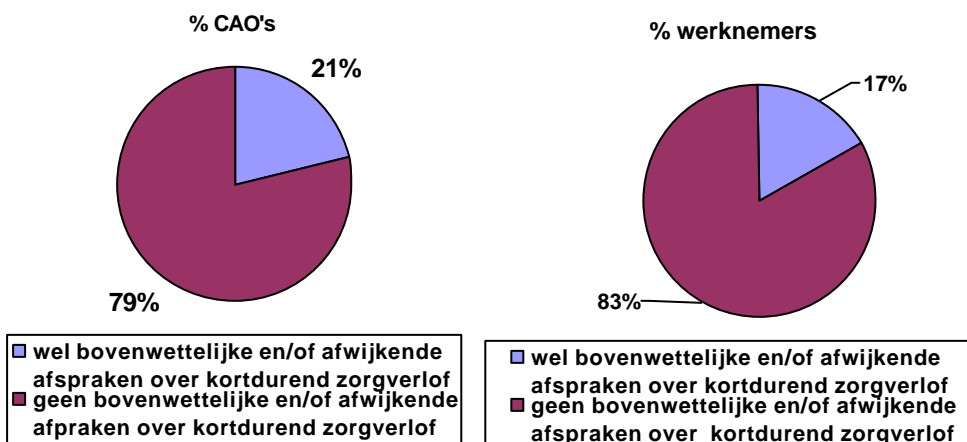
Kortdurend zorgverlof

In 21% van de CAO's (26 CAO's)¹⁵ zijn één of meerdere bovenwettelijke en/of afwijkende regelingen over kortdurend zorgverlof opgenomen.

20 CAO's bevatten afspraken waarin loondoorbetaling verschilt van wat wettelijk is vastgelegd. In 13 CAO's is er een loondoorbetaling van 70% of meer afgesproken. In 3 CAO's is er een aanvulling tot 100% mogelijk. In 2 CAO's is er sprake van een loondoorbetaling van 50%. In één CAO vindt loondoorbetaling in overleg plaats. In een CAO wordt er gedurende één week 70 % van het loon doorbetaald.

In 10 CAO's verschilt de duur van het kortdurend zorgverlof van de duur die wettelijk is vastgelegd. In 2 CAO's is de duur van het verlof meer dan 10 dagen; in 6 CAO's is het minder dan 10 dagen. In 2 CAO's is de duur niet uitgewerkt.

In 2 van de 26 CAO's moeten de werknemers bovenwettelijke vakantiedagen inruilen om aanspraak te kunnen maken op kortdurend zorgverlof.

¹⁵ In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

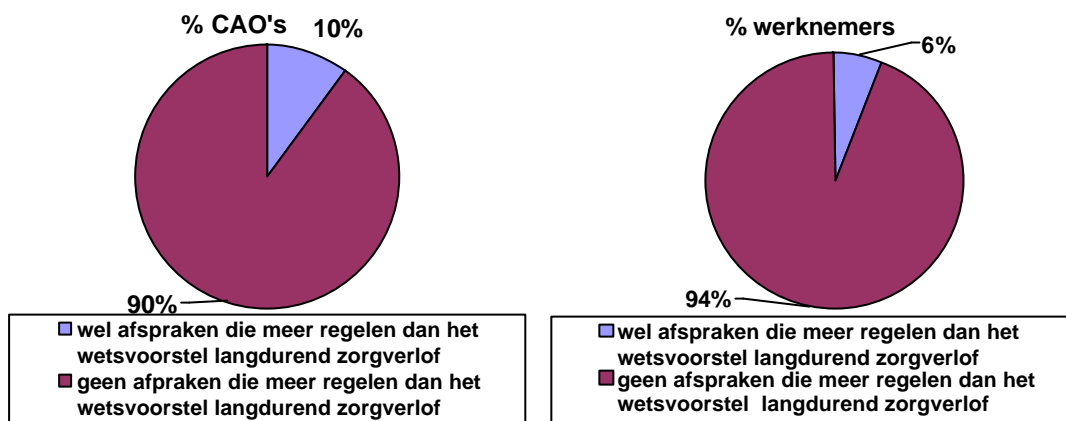
Langdurend zorgverlof (in 2004 nog niet wettelijk geregeld)

In 10% van de CAO's (12 CAO's)¹⁶ wijken de regelingen over langdurend zorgverlof op één of meer punten van de wettelijke voornemens af.

In 11 CAO's is sprake van doorbetaling van loon variërend van 40% tot en met 100%.

In 5 CAO's is er een langere duur dan 6 weken afgesproken; de duur loopt uiteen van 11 tot 26 weken. In 5 CAO's is de duur in overleg of door de werkgever nader te bepalen.

In één CAO wordt de kring van zorgbehoefte uitgebreid tot mensen uit de directe omgeving.

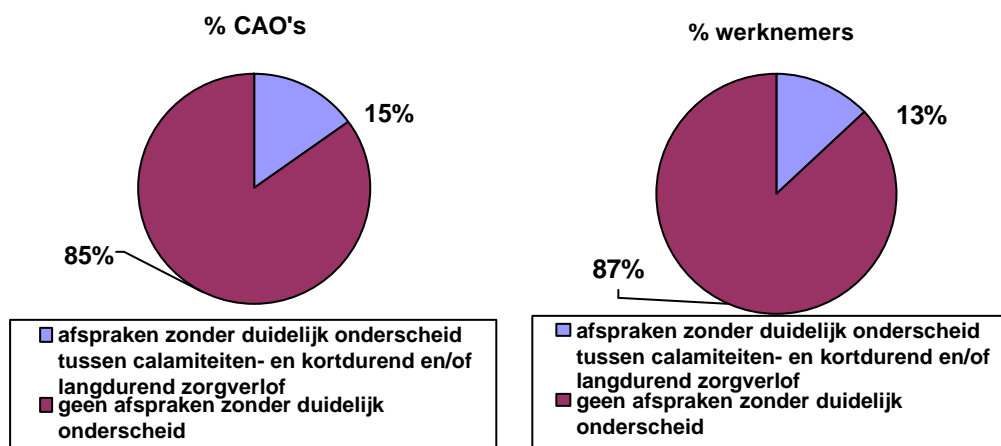

Niet-eenduidige bepalingen

In 15% van de CAO's (18 CAO's) is het onderscheid tussen calamiteiten- en kortdurend en/of langdurend zorgverlof niet duidelijk.

In 4 CAO's is er geen sprake van loondoorbetaling. In 13 CAO's loopt de loondoorbetaling uiteen van 25% tot 100%. In één CAO is de loondoorbetaling niet nader gespecificeerd.

In 11 CAO's is de duur van het verlof gespecificeerd; die loopt uiteen van 15 uur tot 6 maanden.

¹⁶ In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

3.2.8 Overig

Deze paragraaf bevat regelingen die niet in een van de vorige paragrafen konden worden ondergebracht.

In 19% van de CAO's (23 CAO's)¹⁷ zijn afspraken gemaakt over verlof in verband met stervensbegeleiding (palliatief verlof).

In 12 CAO's loopt de duur uiteen van 10 dagen tot 6 maanden. In twee CAO's is afgesproken dat het zolang duurt als benodigd is. In 5 CAO's moet overlegd worden over de duur van het verlof.

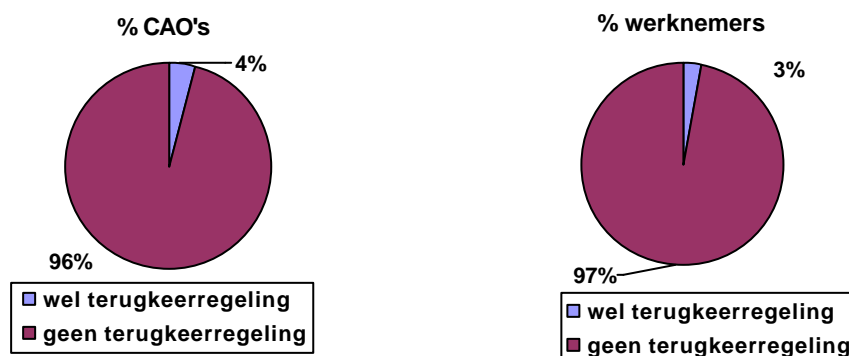
In 14 CAO's is afgesproken dat het palliatief verlof wordt verleend als betaald verlof. In 4 CAO's is afgesproken dat het palliatief verlof wordt verleend als onbetaald verlof. In 5 CAO's moet er worden overlegd over de hoogte van de loondoorbetaling, of kunnen er bovenwettelijke vakantiedagen worden ingezet.

3.3 Verlofvormen zonder een wettelijke basis

In 80% van de onderzochte CAO's (van toepassing op 82% van de werknemers) is een bepaling aangetroffen over één of meerdere van de volgende verlofvormen: terugkeerregeling, vrijwilligersverlof, rouwverlof, verlofsparen (tijd-voor-tijd / tijd-voor-geld regeling en het kopen / verkopen van verlofdagen).

3.3.1 Terugkeerregeling

In 4% van de CAO's (5 CAO's) is een terugkeerregeling opgenomen. Een dergelijke regeling houdt in dat de werknemer die het dienstverband beëindigt wegens de verzorging van een kind, na verloop van tijd weer in dienst van de werkgever kan treden. Deze regeling is van toepassing op 3% van de werknemers onder de onderzochte CAO's.

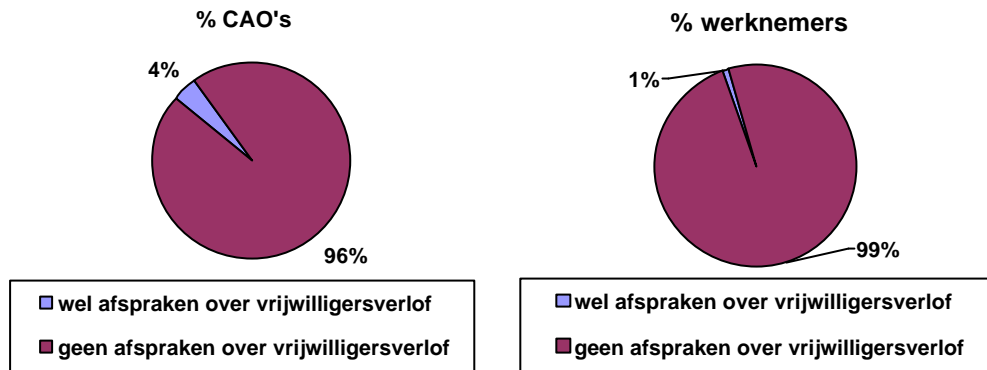

¹⁷ In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

In 3 CAO's wordt een termijn genoemd waarbinnen de werknemer kan terugkeren. Deze termijn varieert van 2 tot 4 jaar.

3.3.2 Vrijwilligersverlof

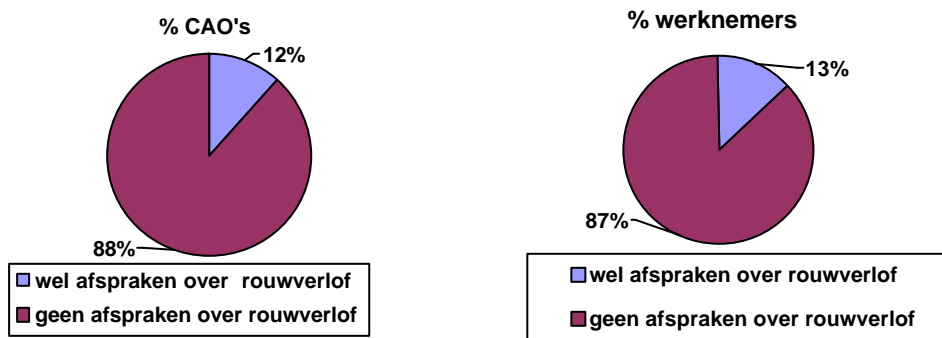
In 4% van de CAO's (5 CAO's) zijn er afspraken gemaakt over vrijwilligersverlof. Deze afspraken zijn van toepassing op 1% van de werknemers onder de onderzochte CAO's.

In 4 CAO's kan de werknemer betaald verlof opnemen, variërend van 50% tot 100% loondoorbetaling. In 5 CAO's zijn afspraken gemaakt over de duur van het verlof. Die varieert van 1 tot 10 dagen.

3.3.3 Rouwverlof

In 12% van de CAO's (15 CAO's)¹⁸ zijn er afspraken gemaakt over rouwverlof. Deze zijn van toepassing op 13% van de werknemers onder de onderzochte CAO's.

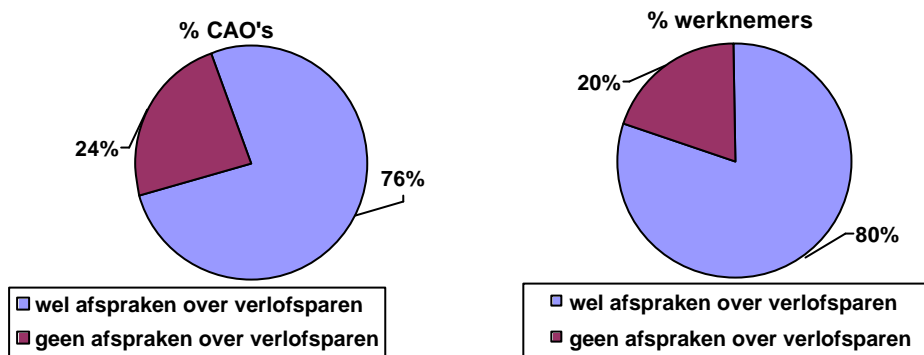
In 11 CAO's wordt het verlof opgenomen in de vorm van betaald verlof. In 2 van deze CAO's wordt niet aangegeven hoeveel procent van het loon wordt doorbetaald.

¹⁸ In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

In 7 CAO's zijn afspraken gemaakt over de duur van het verlof. In 5 van de 7 CAO's is de duur van het verlof 10 dagen. In één CAO is de duur van het rouwverlof 5 dagen. In één CAO is de duur van het rouwverlof twee maal de gemiddelde arbeidsduur per week.

3.3.4 Verlofsparen

In 76% van de CAO's (93 CAO's) zijn afspraken gevonden met betrekking tot het sparen van verlof.

Tijd-voor-tijd/tijd-voor-geld

56% van de CAO's (69 CAO's) bevatten afspraken over een tijd-voor-tijd regeling en/of een tijd-voor-geld regeling. In 68 CAO's gaat het om een tijd-voor-tijd regeling. In 30 CAO's komen zowel de tijd-voor-tijd regeling als de tijd-voor-geld regeling voor.

In 66 CAO's met afspraken over verlofsparen is ook een doel aangegeven waarvoor kan worden gespaard. Het gaat dan om: geld, meerdere doelen (niet nader gespecificeerd) fiscaal gefaciliteerde regelingen, pc-privé, educatie, vut of pre-pensioen gerelateerde afspraken, (zorg)verlof, loopbaanonderbreking (sabbatical leave of opfrisverlof), aanvullende bijdrage in de kinderopvang, spaarloonregeling of een aanvullend ouderschapsverlof.

Kopen/ verkopen verlofdagen

Naast het sparen van verlof bevatten CAO's ook bepalingen om verlofdagen te kopen of te verkopen. In 50% van de CAO's (62 CAO's) is het mogelijk om dagen te kopen en/of te verkopen.

In 32% van de CAO's (39 CAO's) is het mogelijk om dagen te kopen. In 32 van de 39 CAO's is bepaald hoeveel dagen gekocht kunnen worden. Het aantal dagen dat gekocht kan worden loopt uiteen van 3 tot en met 22 dagen.

In 50% van de CAO's (62 CAO's) is het mogelijk om dagen te verkopen. In 33 van de 61 CAO's is bepaald hoeveel dagen of uren verkocht kunnen worden. Het aantal dagen dat verkocht kan worden loopt uiteen van 3 dagen tot en met 20 dagen.

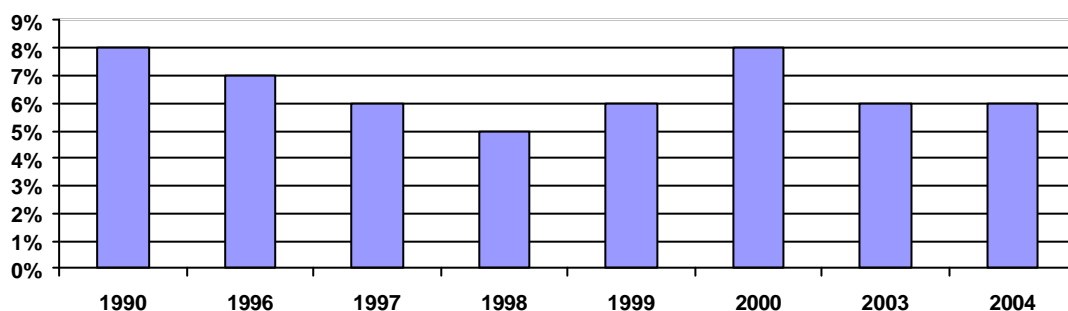
3.3.5 Overig

In de CAO's van Nedtrain en NS-reizigers is afgesproken dat er op verzoek van de werknemer maximaal 4 uur onbetaald verlof per contractuur per kalenderjaar door de werkgever kan worden toegekend. Bij Atos Origin kan er één keer in de 5 jaar voor maximaal 3 maanden verlof worden opgenomen. In de CAO is niet aangegeven of het om onbetaald of betaald verlof gaat.

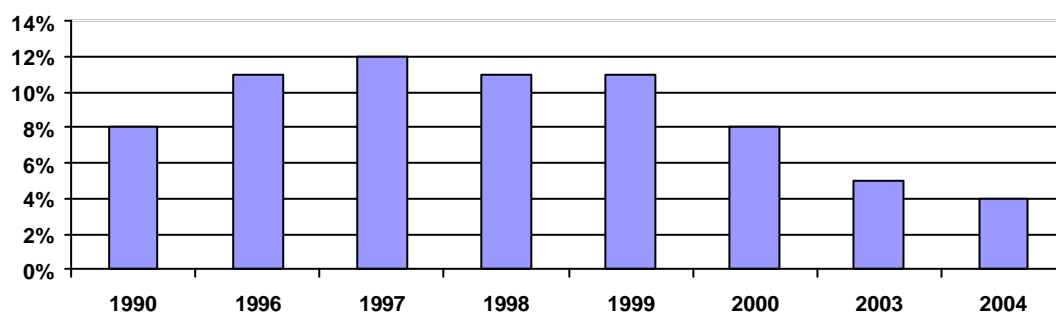
3.4 Figuren 2003

In deze paragraaf worden de geactualiseerde figuren uit het rapport 'Arbeid en zorg in CAO's 2000' gepresenteerd.

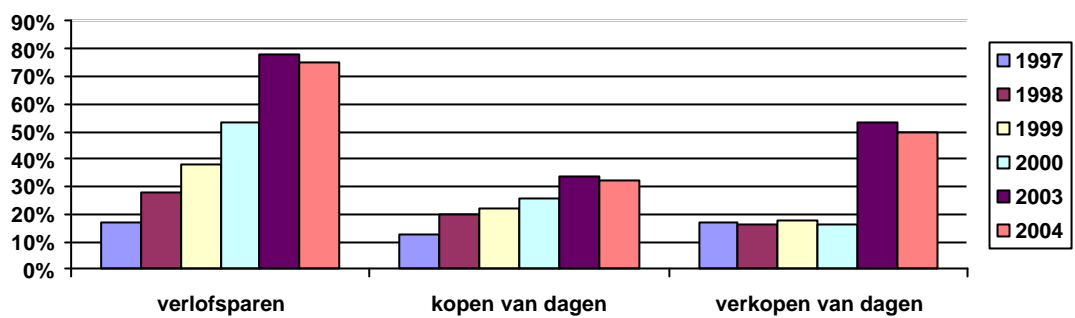
Ontwikkelingen in het percentage CAO's met afspraken over bovenwettelijk zwangerschaps- en bevallingsverlof:

Ontwikkelingen in het percentage CAO's met afspraken over een terugkeerregeling:

Ontwikkelingen in het percentage CAO's met afspraken over verlofsparen, kopen/verkopen van dagen:

BIJLAGE 1: OVERZICHT ONDERZOCHE CAO'S

Naam CAO	Ingangsdatum	expiratedatum
Open Teelten	1-7-2004	1-1-2005
Glastuinbouw	1-4-2001	1-4-2004
Dierhouderij	1-7-2003	1-4-2005
Hoveniersbedrijf	1-3-2004	1-1-2005
Landbouwwerktuigen exploiterende ondernemingen	1-3-2003	1-1-2005
Unilever	1-3-2004	1-3-2005
Bakkersbedrijf	1-2-2004	16-6-2004
Heineken Nederland Beheer B.V.	1-7-2004	1-1-2005
Textielindustrie	1-5-2003	1-5-2005
Confectie-industrie	1-5-2004	1-1-2005
Timmerfabrieken	1-1-2004	1-1-2005
Grafi-media	1-2-2003	1-2-2005
Akzo Nobel Chemicals	1-6-2003	1-6-2004
Akzo Nobel Nederland B.V. (HP)	1-6-2003	1-6-2004
DSM Limburg B.V.	1-4-2004	1-1-2005
Akzo Nobel Pharma B.V.	1-6-2003	1-6-2004
Betonproduktenindustrie	1-3-2003	1-3-2005
Metalektro	1-7-2002	1-7-2004
Metalektro (HP)	1-7-2002	1-7-2004
Corus Staal B.V. (vh. Hoogovens)	1-2-2002	1-2-2005
Metaalbewerking (metaal-en techn.bedr.)	1-4-2003	1-5-2005
Oce Nederland B.V.	1-7-2004	1-1-2005
Philips (cao A)	1-5-2003	1-1-2005
Philips (cao B)	1-5-2003	1-1-2005
Carrosseriebedrijf (metaal-en techn.bedr.)	1-4-2003	1-5-2005
Meubelindustrie en meubileringsbedrijven	1-7-2004	1-4-2005
Sociale werkvoorziening	1-7-2003	1-7-2004
Energie- en nutsbedrijven, sector distributie	1-4-2004	1-4-2005
Bouwbedrijf	1-1-2002	1-4-2004
Bouwbedrijf UTA-personeel	1-3-2002	1-4-2004
Elektrotechnischbedrijf (metaal-en techn.bedr.)	1-4-2003	1-5-2005
Loodgieters- fitters- en c.v. bedrijven (metaal-en techn.bedr.)	1-4-2003	1-5-2005
Schilders- afwerkings- en glaszetbedrijf	1-5-2003	1-3-2005
Afbouw (vh. Stukadoors- afbouw- en terrazzobedrijf)	1-1-2004	1-1-2005
Motorvoertuigen en tweewielerbedrijven (metaal-en techn.bedr.)	1-4-2003	1-5-2005
Bloemen en planten (groothandel)	1-7-2002	1-7-2004
Levensmiddelen en/of zoetwaren etc.,(groothandel)	1-6-2002	1-7-2004
Vleessector (vh. Vleesgroothandel en exportslachterijen)	1-10-2003	1-10-2004
Technische groothandel	1-4-2003	1-1-2005
Informatie-, Communicatie- en Kantoortechn.branche	1-6-2003	1-10-2004
Bijenkorf B.V.	1-8-2002	1-2-2004
Hema	1-2-2003	1-2-2004
Levensmiddelen (grootwinkelbedrijven)	1-4-2003	1-4-2004
Levensmiddelenbedrijf	1-4-2003	1-4-2004
Vroom en Dreesmann B.V.	1-2-2003	1-2-2006
Aardappelen groenten fruit (detailhandel)	1-4-2003	1-4-2005
Slagersbedrijf	1-4-2002	1-4-2004
Apotheken	1-4-2004	1-4-2005
Drogisterijbranche	1-4-2003	1-4-2004
Bloemen en Planten detailhandel	1-4-2004	1-1-2005
Doe het zelf branche	1-4-2003	1-4-2004
Electrotechnische detailhandel	1-7-2004	1-1-2005

Naam CAO	Ingangsdatum	expiratedatum
Gemengde- en speelgoedbranche	1-10-2002	1-7-2004
Mode- en Sportdetailhandel (v/h Textieldetailhandel)	1-4-2003	1-1-2005
Schoenendetailhandel	1-7-2002	1-7-2003
Textiel grootwinkelbedrijven	1-4-2002	1-4-2004
Wonen	1-4-2001	1-4-2003
Horeca- en aanverwant bedrijf	1-1-2003	1-1-2005
Recreatie	1-7-2004	1-7-2005
Contract-cateringbedrijf	1-7-2004	1-1-2005
NS Reizigers	1-10-2002	1-1-2005
Nedtrain B.V.	1-4-2003	1-1-2005
Beroepsgoedervervoer over de weg (NOB)	1-4-2004	1-4-2005
Goedervervoer Nederland (KNV)	1-4-2004	1-4-2005
Openbaar vervoer	1-1-2003	1-1-2005
Selectvracht B.V.	1-4-2004	1-4-2005
Taxivervoer	1-1-2004	1-1-2005
Van Gend en Loos B.V.	1-4-2004	1-4-2005
KLM-cabinepersoneel	1-4-2004	1-1-2005
KLM-grondpersoneel	1-4-2004	1-1-2005
ANWB	1-4-2003	1-4-2004
Reisorganisaties	1-4-2003	1-4-2004
TPG Post	1-5-2004	1-5-2005
Postkantoren	1-4-2004	1-4-2005
TPG Post Zaterdagbestellers	1-5-2004	1-5-2005
Callcenters branche	1-6-2003	1-6-2004
KPN N.V.	1-1-2004	1-1-2006
ABN-AMRO	1-6-2003	1-6-2004
Fortis -bank	1-7-2004	1-1-2005
ING-bank	1-5-2003	1-5-2004
Rabo-bank	1-7-2004	1-5-2005
Achmea B.V.	1-6-2003	1-6-2004
SNS Reaal Groep	1-6-2003	1-6-2004
ABP/Loyalis	1-4-2004	1-4-2005
Verzekeringsbedrijf (binnendienst)	1-6-2003	1-6-2004
Woondiensten (vh.Woningcorporaties)	1-1-2004	1-1-2005
Atos Origin	1-5-2004	1-1-2006
Pinkroccade	1-1-2004	1-1-2005
SNT Nederland	1-4-2004	1-10-2005
Arcadis	1-4-2004	1-4-2005
Getronics	1-7-2003	1-1-2005
Uitzendbureaus; vaste medewerkers	1-4-2003	1-1-2005
Uitzendkrachten (ABU)	1-1-2004	1-4-2009
Uitzendkrachten (NBBU)	29-3-2004	1-1-2009
Beveiligingsorganisaties (particuliere)	1-4-2004	1-4-2005
Schoonmaak- en glazenwassersbedrijf	1-1-2004	1-1-2005
Gemeente-ambtenaren	1-4-2003	1-4-2004
Provinciepersoneel	1-3-2003	1-4-2005
Rijkspersoneel	1-12-2002	1-1-2004
Defensie-personeel	1-10-2001	1-1-2004
Politie-personeel	1-1-2001	1-1-2004
Sociale Verzekeringsbank	1-7-2004	1-1-2005
UWV (Uitvoeringsorgaan werknemersverzekeringen)	1-4-2004	1-1-2006
Primair Onderwijs	1-1-2004	1-1-2005
Voortgezet Onderwijs	1-8-2003	1-8-2005
Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie	1-2-2003	1-2-2004

Naam CAO	Ingangsdatum	expiratedatum
Hoger Beroepsonderwijs	1-9-2003	1-1-2004
Nederlandse universiteiten (deel 1 openbare univ.)	1-9-2003	1-9-2004
Nederlandse universiteiten (deel 2 bijzondere univ.)	1-9-2003	1-9-2004
Arbo Unie Nederland	1-1-2004	1-1-2005
Academische ziekenhuizen	1-3-2004	1-6-2005
Huisartsenzorg (v/h doktersassistenten)	1-5-2004	1-5-2005
Tandartsassistenten	1-1-2004	1-1-2005
Ziekenhuizen	1-1-2004	1-4-2005
Geestelijke gezondheidszorg (GGZ)	1-7-2004	1-1-2005
Gehandicaptenzorg	1-1-2004	1-1-2005
Jeugdhulpverlening	1-4-2002	1-1-2004
Kinderopvang	1-1-2004	1-1-2005
Thuiszorg	1-7-2003	1-1-2005
Verpleeg- en verzorgingstehuizen	1-7-2003	1-1-2005
Welzijnswerk	1-1-2004	1-1-2005
Holland Casino's	1-4-2003	1-4-2005
Kappersbedrijf	1-7-2002	1-7-2004

BIJLAGE 2: TABELLEN VERLOFVORMEN

CAO-afspraken zwangerschaps- en bevallingsverlof

	Percentage CAO's	percentage werknemers	Belangrijkste sector
CAO's met een bovenwettelijke afspraak	6%*	14%*	**
w.v. bovenwettelijk	6%	14%	**
> 16 weken verlof	18 weken betaald verlof 2%	5%	
	16 + 2 weken onbetaald verlof 1%	1%	
	16 + 4 weken onbetaald verlof 3%	9%	

* In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

** Omdat het aandeel CAO's met bovenwettelijke of afwijkende afspraken per sector in dezelfde orde van grootte ligt, kan geen sector worden aangegeven waarin in ruime mate meer bovenwettelijke of afwijkende afspraken voorkomen dan in andere sectoren.

CAO-afspraken adoptieverlof

	Percentage CAO's	Percentage werknemers	Belangrijkste sector
CAO's met een bovenwettelijke en/of afwijkende afspraak	39%	50%	Overige Diensten
w.v. bovenwettelijk	19%	23%	Overige Diensten
4 weken verlof	doorbetaling van loon 9%	14%	
	aanvulling salaris op UWV-uitkering 1%	0%	
	korting van UWV uitkering op salaris 2%	4%	
	beperkt aantal extra dagen verlof betaald door werkgever 5%	4%	
> 4 weken ver lof	6 weken verlof 2%	1%	
	1 kalendermaand 1%	0%	
w.v. afwijkend	20%*	27%*	Handel en Horeca
< 4 weken verlof	1 dag 3%	6%	
	2 dagen 8%	13%	
	5 dagen 2%	1%	
	1 week 2%	4%	
	2 weken 3%	2%	
	3 weken 1%	1%	
Tijdvak	16 weken 2%	2%	

* In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

CAO-afspraken adoptie buitenlandse kinderen

	Percentage CAO's		Percentage werknemers	Belangrijkste sector
CAO's met een bovenwettelijke en/of afwijkende afspraak	9%		16%	*
w.v. bovenwettelijk	6 weken	3%	7%	*
w.v. afwijkend	2 weken	2%	4%	*
	Niet nader uitgewerkt	2%	5%	

* Het percentage CAO's met bovenwettelijke of afwijkende afspraken is dusdanig laag (en niet geconcentreerd in één sector) dat het niet zinvol is om een sector te benoemen waarin dergelijke afspraken vaker voorkomen.

CAO-afspraken kraamverlof

	Percentage CAO's		Percentage werknemers	Belangrijkste sector
CAO's met een bovenwettelijke en/of afwijkende afspraak	35%*		37%*	Industrie
w.v. bovenwettelijk	20%		19%	Overige dienstverlening
langer dan 2 dagen verlof	3 dagen	10%	4%	
	4 dagen	4%	10%	
	5 dagen	6%	3%	
	7 dagen	1%	2%	
w.v. afwijkend	17%		18%	Industrie
korter dan 2 dagen verlof	1 dag	10%	12%	
loondoorbetaling	Onbetaald verlof	4%	1%	
tijdvak	Afwijkend	3%	5%	

* In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

CAO-afspraken ouderschapsverlof

	Percentage CAO's		Percentage werknemers	Belangrijkste sector
CAO met een bovenwettelijke en/of afwijkende afspraak	29%*		34%*	Overige dienstverlening
w.v. bovenwettelijk	27%*		32%*	Overige dienstverlening
langer dan 6 maanden verlof	12 maanden	5%	8%	
	48 maanden	1%	0%	
loondoorbetaling	25% doorbetaling	1%	1%	
	50% doorbetaling	2%	1%	
	60% doorbetaling	1%	2%	
	75% doorbetaling	4%	7%	
	75-90% doorbetaling	1%	4%	
langere leeftijdscategorie	Tot 12 jaar	1%	1%	
voltijdsverlof mogelijk		6%	1%	
anders		11%	10%	
w.v. afwijkend	6%		6%	**
korter dan 6 maanden verlof	3 maanden	1%	1%	
jongere leeftijdscategorie	4 jaar	2%	0%	
	7 jaar	1%	0%	
diverse verlofvormen		2%	3%	
anders		2%	2%	

* In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

** Het percentage CAO's met afwijkende afspraken is dusdanig laag (en niet geconcentreerd in één sector) dat het niet zinvol is om een sector te benoemen waarin dergelijke afspraken vaker voorkomen.

CAO-afspraken calamiteitenverlof

	Percentage CAO's		Percentage werknemers	Belangrijkste sector
CAO met een afwijkende afspraak	7%		2%	Industrie
w.v. afwijkend	7%		2%*	Industrie
loondoorbetaling	Onbetaald verlof	6%	2%	
	Afh. van de reden	1%	0%	
inruilen bovenwettelijke verlofdagen		6%	2%	

CAO-afspraken kortdurend zorgverlof

		Percentage CAO's		Percentage werknemers	Belangrijkste sector
CAO met een bovenwettelijke en/of afwijkende afspraak		21% *		17%	Industrie
w.v. bovenwettelijk		15% *		9% *	Overige dienstverlening
langer dan 10 dagen verlof	14 dagen	1%		1%	
	15 dagen	1%		1%	
loondoorbetaling	3 dgn 100%, 7 dgn 70%**	2%		0%	
	75% doorbetaling	1%		0%	
	85% doorbetaling	1%		1%	
	100% doorbetaling	10%		5%	
w.v. afwijkend		10% *		11% *	Industrie
korter dan 10 dagen verlof	2x gem arb.duur	2%		2%	
	5 dagen	1%		0%	
	7 dagen	2%		2%	
loondoorbetaling	In overleg	2%		0%	
	5 dgn 70%, 5 dgn 0%***	1%		0%	
	50% doorbetaling	2%		2%	
	In overleg	1%		0	
inruilen van bovenwettelijke vakantiedagen		2%		0%	

* In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

** 3 dagen loondoorbetaling van 100%, de resterende 7 dagen een loondoorbetaling van 70%.

*** 5 dagen loondoorbetaling van 70%, de resterende 5 dagen is het onbetaald verlof.

CAO-afspraken langdurend zorgverlof

		Percentage CAO's		Percentage werknemers	Belangrijkste sector
CAO's met een van de wetsvoorstel afwijkende regeling		10% *		6% *	Overige dienstverlening
w.v. meer dan in wetsvoorstel		10% *		6% *	***
langer dan 6 weken verlof	11 weken	2%		1%	
	13 weken	2%		2%	
loondoorbetaling	26 weken, ½ tijd**	1%		1%	
	In overleg	2%		0%	
	40% doorbetaling	1%		1%	
	50% doorbetaling	2%		1%	
	5 dagen van 70%	1%		0%	
ruimere kring zorgbehoeftige	100% doorbetaling	4%		3%	
		1%		1%	
minder dan in wetsvoorstel		4%		0%	***
	In overleg	4%		0%	

* In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

** Verlof duurt 26 weken voor de helft van de arbeidstijd

*** Omdat het aandeel CAO's met bovenwettelijke of afwijkende afspraken per sector in dezelfde orde van grootte ligt, kan geen sector worden aangegeven waarin in ruime mate meer bovenwettelijke of afwijkende afspraken voorkomen dan in andere sectoren..

CAO-afspraken niet eenduidige bepalingen

		Percentage CAO's		Percentage werknemers	Belangrijkste sector	
CAO's met afspraak		15%*		13%*	**	
loondoorbetaling	Betaald verlof	11%		10%	**	
	Niet nader gespec.	1%		1%		
duur van het verlof		15 uur tot 6 mnd		9%	8%	**

* In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

** Het percentage CAO's is niet geconcentreerd in één sector; het is niet zinvol meer om een sector te benoemen waarin dergelijke afspraken vaker voorkomen.

CAO-afspraken terugkeerregeling

		Percentage CAO's		Percentage werknemers	Belangrijkste sector
CAO's met afspraak		4%		3%	*
w.v. CAO's met een termijn		3%		3%	*
uitsplitsing termijn	2 jaar	1%		2%	
	4 jaar	2%		1%	

* Het percentage CAO's met afspraken is dusdanig laag (en niet geconcentreerd in één sector) dat het niet zinvol is om een sector te benoemen waarin dergelijke afspraken vaker voorkomen

CAO-afspraken vrijwilligersverlof

		Percentage CAO's		Percentage werknemers	Belangrijkste sector
CAO's met afspraak		4%**		1%**	*
w.v. loondoorbetaling		4%		1%	*
Uitsplitsing	Onbetaald	1%		0%	
	Betaald	3%		1%	
w.v. duur		4%		1%	*
Uitsplitsing	<6 dag	2%		1%	
	>5 dagen	2%		0%	

* Het percentage CAO's met afspraken is dusdanig laag (en niet geconcentreerd in één sector) dat het niet zinvol is om een sector te benoemen waarin dergelijke afspraken vaker voorkomen.

** In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

CAO-afspraken rouwverlof

		Percentage CAO's	Percentage werknemers	Belangrijkste sector
CAO's met afspraak		12% **	13% **	Handel en horeca
loondoorbetaling		11%	11%	Handel en horeca
Uitsplitsing	Onbetaald	2%	1%	
	Betaald verlof	9%	10%	
loondoorbetaling niet in de CAO aangegeven.		2%	2%	*
	duur	6%	7%	Bouwnijverheid
Uitsplitsing	5 dagen	1%	1%	
	10 dagen	5%	5%	

* Het percentage CAO's met afspraken is dusdanig laag (en niet geconcentreerd in één sector) dat het niet zinvol is om een sector te benoemen waarin dergelijke afspraken vaker voorkomen.

** In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

CAO-afspraken tijd-voor-geld / tijd-voor-tijd

		Percentage CAO's	Percentage werknemers	Belangrijkste sector
CAO's met afspraak		56%	52%	Handel en Horeca
w.v. tijd-voor-tijd		55%	51%	Handel en Horeca
w.v. zowel tijd-voor-tijd als tijd voor geld		24%	23%	Industrie
w.v. doeleinden opgenomen		54% *	50% *	**
uitsplitsing doeleinden	Educatie	4%	3%	
	Vut/prepensioen	22%	15%	
	(Zorg)verlof	51%	45%	
	Sabbatical leave	15%	16%	
	Anders	32%	26%	

* In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

** Het percentage CAO's met afspraken is niet geconcentreerd in één sector; het is niet zinvol om een sector te benoemen waarin dergelijke afspraken vaker voorkomen.

CAO-afspraken kopen / verkopen van verlofdagen

	Percentage CAO's		Percentage werknemers	Belangrijkste sector
CAO's met afspraak	50%*		60%*	Overige dienstverlening
w.v. kopen van verlofdagen	32%*		34%*	Industrie
aantal dagen aangegeven		26%	30%	
uitsplitsing aantal dagen	3 dagen	3%	8%	
	5 dagen	7%	7%	
	6 dagen	3%	5%	
	7 dagen	1%	2%	
	8 dagen	2%	2%	
	9 dagen	2%	4%	
	10 dagen	7%	3%	
	13 dagen	1%	0%	
	20 dagen	1%	0%	
w.v. verkopen van verlofdagen	47%*		56%*	Overige dienstverlening
aantal dagen aangegeven		27%	29%	
uitsplitsing aantal dagen	3 dagen	2%	8%	
	4 dagen	2%	0%	
	5 dagen	9%	7%	
	6 dagen	2%	1%	
	9 dagen	1%	4%	
	10 dagen	2%	1%	
	13 dagen	1%	2%	
	>20 dagen	3%	2%	
	Alleen bov.wet. vak.dgn.	4%	3%	

- In sommige CAO's komen meerdere afspraken voor, zodat het totaal niet overeenkomt met de som van de onderscheiden aspecten.

BIJLAGE 3: OVERZICHT ADOPTIE BUITENLANDSE KINDEREN

Naam CAO	Duur in geval van adoptie Nederlandse kinderen	Duur in geval van adoptie buitenlandse kinderen
Bouwbedrijf	2 dagen	4 weken
ANWB	2 dagen	4 weken
KLM cabinepersoneel	3 dagen	2 weken
Verpleeg- en verzorgingstehuis	5 dagen	2 weken
Openbaar Vervoer	1 week	4 weken
Wonen	2 weken	In overleg
Politie	3 weken	4 weken
Hoger beroepsonderwijs	4 weken	6 weken
Voortgezet onderwijs	4 weken	6 weken
Primair onderwijs	4 weken	6 weken
Beroeps- en volwasseneducatie	4 weken	6 weken

**BIJLAGE 4: OVERZICHTSTABELLEN BOVENWETTELIJKE,
AFWIJKENDE EN NIET-WETTELIJKE BEPALINGEN**

Bovenwettelijke en afwijkende bepalingen

Verlofvorm	% CAO's Bovenwettelijk	% CAO's Afwijkend	% werknemers bovenwettelijk	% werknemers afwijkend
Zwangerschap- en bevallingsverlof	6%	-	14%	-
Adoptieverlof	19%	20%	23%	27%
Kraamverlof	20%	17%	19%	18%
Ouderschapsverlof	27%	6%	32%	6%
Calamiteitenverlof	-	7%	-	2%
Kortdurend zorgverlof	15%	10%	9%	11%
Langdurend zorgverlof *	10%	4%	6%	0%

* Het wetsvoorstel over deze verlofvorm werd nog in de Tweede Kamer behandeld.

Niet-wettelijke bepalingen

Verlofvorm	% CAO's	% werknemers
Terugkeerregeling	4%	3%
Vrijwilligersverlof	4%	1%
Rouwverlof	12%	13%
Verlofsparen	76%	80%

BIJLAGE 5: INVULLING AFWIJKENDE EN NIET-WETTELIJKE BEPALINGEN

Afwijkende bepalingen

Naam CAO	Adoptieverlof		Duur Adoptie buitenlandse kinderen	Kraamverlof		Ouderschapsverlof		Calamiteitenverlof		Kortdurend Zorgverlof			Duur langdurend zorgverlof
	Duur	Loon doorbetaling		Duur	Loon doorbetaling	Duur	Jongere leeftijds-categorie	Loon doorbetaling	Inruil bovenwettelijke vakantie dagen	Duur	Loon doorbetaling	Inruil bovenwettelijke vakantie dagen	
Aardappelen, groente en fruit detailhandel				1 dag									
Academische Ziekenhuizen						3 mnd							
Afbouw							tot 4 jaar						
AKZO Nobel Chemicals					0%			0%	JA				i.o.
AKZO Nobel Hoger Personeel					0%			0%	JA		JA		i.o.
AKZO Nobel Pharma					0%			0%	JA				i.o.
ANWB paraplu										i.o.			
Atos orgin	5 dagen												
Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie													
Bijenkorf B.V.													i.o.
Bouw UTA personeel	2 dagen												
Bouwbedrijf	2 dagen												
Confectie-industrie				1 dag							5/70 5/0 ¹⁹		
Corus	2 dagen												
Dierhouderij	2 dagen												
Elektrotechnische detailhandel	1 dag												

¹⁹ 5 dagen 70% loondoorbetaling en 5 dagen onbetaald verlof.

Naam CAO	Adoptieverlof		Duur Adoptie buitenlandse kinderen	Kraamverlof		Ouderschapsverlof		Calamiteitenverlof		Kortdurend Zorgverlof			Duur langdurend zorgverlof
	Duur	Loon doorbetaling		Duur	Loon doorbetaling	Duur	Jongere leeftijds-categorie	Loon doorbetaling	Inruil bovenwettelijke vakantie dagen	Duur	Loon doorbetaling	Inruil bovenwettelijke vakantie dagen	
Energie- en Nutsbedrijven										i.o.	i.o.		
Gemeente-ambtenaren										9 dagen	50%		
Getronics	2 dagen												
Grafimedia	2 dagen												
Groothandel in bloemen en planten	2 dagen												
Heineken													i.o.
Horeca en aanverwantbedrijf	2 dagen												
Informatie, Communicatie-, en kantoortechnische branche	2 dagen												
Jeugdhulpverlening	5 dagen												
Kinderopvang	2 dagen												
KLM Cabinepersoneel			2 weken										
Landbouw exploiterende ondernemingen				2 dagen ²⁰									
Loodgieters, fitters-, en C.V. bedrijven	1 dag			1 dag									
Metaal en techniek				1 dag									
Metaalbewerking				1 dag									

²⁰ 2 dagen minus bovenwettelijke vakantiedagen.

Naam CAO	Adoptieverlof		Duur Adoptie buitenlandse kinderen	Kraamverlof		Ouderschapsverlof		Calamiteitenverlof		Kortdurend Zorgverlof			Duur langdurend zorgverlof
	Duur	Loon doorbetaling		Duur	Loon doorbetaling	Duur	Jongere leeftijds-categorie	Loon doorbetaling	Inruil bovenwettelijke vakantie dagen	Duur	Loon doorbetaling	Inruil bovenwettelijke vakantie dagen	
Metaalelectro	1 dag			1 dag									
Metaalelectro Hoger Personeel	1 dag			1 dag									
Metaalnijverheid Carrosseriebedrijf				1 dag									
Mode- en sportdetailhandel	2 dagen												
Motorvoertuigen en tweewielerbedrijf				1 dag									
Nedtrain B.V.	2 weken												
NS-reizigers	2 weken												
Océ Nederland B.V.	1 week					tot 7 jaar							
Openbaar vervoer	5 dagen												
Philips (CAO A)					0%			0%	JA				
Philips (CAO B)					0%			0%	JA			JA	
Politie-personeel	3 weken												
Postkantoren										5 dagen			
Recreatie								0%	JA				
Sociale Verzekeringsbank								0-100 ²¹					
Sociale werkvoorziening											50%		
Textielindustrie				2 dagen ²²									

²¹ 0%-100%, afhankelijk van de reden.

²² 2 dagen incl. bevalling

Naam CAO	Adoptieverlof		Duur Adoptie buitenlandse kinderen	Kraamverlof		Ouderschapsverlof		Calamiteitenverlof		Kortdurend Zorgverlof			Duur langdurend zorgverlof
	Duur	Loon doorbetaling		Duur	Loon doorbetaling	Duur	Jongere leeftijds-categorie	Loon doorbetaling	Inruil bovenwettelijke vakantie dagen	Duur	Loon doorbetaling	Inruil bovenwettelijke vakantie dagen	
Uitzendkrachten NBBU									JA	2x arbd			
Uitzendondernemingen vaste medewerkers				1 dag						7 dagen			
Verpleeg- en verzorgingshuizen	1 week		2 weken										
Verzekeringsbedrijf binnendienst									JA				
Welzijnswerk										7 dagen			
Wonen	2 weken		In overleg										
Woondiensten				Naar billijkheid									
Ziekenhuizen										2x arbd			

Niet-wettelijke bepalingen

CAO naam	Terugkeerregeling		Vrijwilligersverlof		Rouwverlof	
	Bepaling	Termijn	Loondoorbetaling	Duur	Loondoorbetaling	Duur
Aardappelen groente en fruit			100%	10 dagen	100%	10 dagen
ABN AMRO	X	4 jaar	100%	5 dagen	100%	
Bouwbedrijf					100%	10 dagen
Bouwbedrijf UTA personeel					100%	10 dagen
Contractcatering	X	niet genoemd				
Dierhouderij					0%	
Fortis			100%	1 dag		
Gemengde en speelgoedbranche					100%	
Holland Casino			0%	10 dagen		
Meubelindustrie en meubileringsbedrijf					0%	5 dagen
Mode- en sportdetailhandel					100%	
Particuliere beveiligingsorganisaties					100%	
Politie					100%	2x arb. duur
Schilders- afwerkings- en glaszetbedrijven					100%	10 dagen
SNS Reaal Groep	X	4 jaar	50%	2,5 dag		
Timmerfabrieken					100%	10 dagen
Verzekeringbedrijf binnendienst	X	4 jaar				
Wonen					100%	
Ziekenhuizen	X	2 jaar				

Tijd voor geld/ tijd voor tijd sparen ²³					
CAO naam	Doeleneinden gespaard verlof				
	Educatie- verlof	Vut/ prepensioen	(Zorg-) verlof	Sabbatical	Anders
ABN AMRO		X	X		
ABP/Loyalis		X	X	X	salaris
Academische ziekenhuizen		X	X		
Achmea		X	X	X	meerdere doelen
Afbouw			X		geld
Apotheken		X	X	X	
Arbo Unie		X	X		
Arcadis		X	X		geld
Atos Origin		X	X		goed doel, pc prive, contant etc
Beroepsgoederenvervoer		X	X		
Beroepsonderwijs en volwasseneducatie				X	
Bijenkorf			X		geld
Bouw UTA			X		
Bouwbedrijf			X		
Contractcatering			X		
Corus			X		
Drogisterijbranche			X		
Dsm Limburg			X		geld
Fortis		X	X	X	
Geestelijke gezondheidszorg		X	X		
Gehandicaptenzorg			X		divers
Getronics		X	X		pc prive, kinderopvang
Grafimedia			X		

²³ Toelichting: deze tabel geeft de doeleinden weer, waaraan het gespaarde verlof besteed kan worden. Zo kan het verlof bijvoorbeeld worden omgezet in educatieverlof of in een sabbatical; werknemers kunnen vaak ook het gespaarde verlof uit laten betalen in geld, of er de kinderopvang van laten betalen.

Tijd voor geld/ tijd voor tijd sparen ²³					
CAO naam	Doeleneinden gespaard verlof				
	Educatie- verlof	Vut/ prepensioen	(Zorg-) verlof	Sabbatical	Anders
Groothandel in bloemen en planten			X		geld
Heineken		X	X	X	meerdere doelen
Hema		X	X	X	meerdere doelen
Hoger Beroepsonderwijs			X		
Horeca en aanverwantbedrijf				X	
ICK		X	X		meerdere doelen
ING		X	X	X	pc, vakbondscontributie
KPN NV	X	X	X	X	ouderschapsverlof
Levensmiddelen, groothandel in	X	X	X		
Levensmiddelen, grootwinkelbedrijven			X		divers
Levensmiddelenbedrijf			X		geld
Metalelectro			X		geld
Metalelectro hp			X	X	
Meubelindustrie en meubileringsbedrijf			X		geld
Mode- en sportdetailhandel			X		
Nedtrain		X	X	X	geld
Openbaar Vervoer			X		
Philips a		X	X		meerdere doelen
Philips b		X	X	X	meerdere doelen
Pinkroccade		X	X	X	meerdere doelen
Postkantoren			X		geld
Reisbranche			X		geld
Schilders- afwerkings- en glaszetbedrijven			X		
Schoenendetailhandel			X		
Selectvracht			X		geld
SNS Reaalgroep					langdurig verlof
Sociale Verzekeringsbank		X	X	X	pc prive

Tijd voor geld/ tijd voor tijd sparen ²³					
CAO naam	Doeleneinden gespaard verlof				
	Educatie- verlof	Vut/ prepensioen	(Zorg-) verlof	Sabbatical	Anders
Sociale werkvoorziening			X		geld
Tandartsassistenten			X		
Technische groothandel			X		
Textielindustrie		X	X		korter werken
Thuiszorg			X	X	geld
Timmerfabrieken			X		
TPG post		X	X	X	
Unilever			X		geld, vakbondscontributie
UWV	X	X	X		geld, pc, fiets, kinderopvang, spaarloon enz
Van Gend en Loos			X		geld
Verpleeg- en verzorgingshuizen		X	X	X	pc, fiets, kinderopvang, geld
Vleessector			X		
Vroom en Dreesmann	X		X	X	geld
Wonen			X		geld
Woondiensten			X		geld
Ziekenhuizen	X		X		kinderopvang, vakbond, spaarloon, pensioen

Kopen en verkopen van dagen ²⁴							
CAO naam	Aantal		Doeleinden verkochte dagen				
	Kopen	Verkopen	Educatieverlof	Vut/prepensioen	(Zorg-)verlof	Sabbatical	Anders
ABN AMRO	10 dagen	5 dagen			X	X	
ABP/Loyalis	5 dagen	125 dagen		X	X	X	
Academische ziekenhuizen				X	X		
Achmea	5 dagen			X	X	X	meerdere andere doelen
Afbouw	5 dagen	5 dagen		X	X		meerdere doelen
Akzo Nobel Chemicals	10 dagen						
Akzo Nobel Nederland HP	10 dagen						
Akzo Nobel Pharma	10 dagen						
ANWB			X	X	X	X	spaarloon pc prive
Arbo Unie		4 dagen		X	X		meerdere doelen
Atos Origin	5 dagen	5 dagen		X	X		goede doelen zoals pc prive, contanten
Betonproductenindustrie		5 dagen			X		geld
Bijzondere universiteiten		10 dagen		X	X	X	extra inkomen kinderopvang
Drogis terijbranche		20 dagen			X		
Electrotechnisch bedrijf	max 64 uur			X	X		fiscaal gefacilieerde regelingen
Energie- en Nutsbedrijven			X	X	X	X	meerdere doelen
Fortis	10 dagen	5 dagen		X	X	X	
Geestelijke gezondheidszorg	3 dagen	3 dagen		X	X		
Gehandicaptenzorg				X	X	X	meerdere doelen
Gemeente ambtenaren	max 72 uur	max 72 uur					

²⁴ Toelichting: deze tabel geeft, naast het aantal dagen dat gekocht of verkocht mag worden, de doeleinden weer waaraan de verkochte verlofdagen besteed kunnen worden. Zo kan het verlof bijvoorbeeld worden omgezet in educatieverlof of in een sabbatical; werknemers kunnen vaak ook het gespaarde verlof uit laten betalen in geld, of er de kinderopvang van laten betalen.

Kopen en verkopen van dagen ²⁴							
CAO naam	Aantal		Doelinden verkochte dagen				
	Kopen	Verkopen	Educatie- verlof	Vut/ prepensioen	(Zorg-) verlof	Sabbatical	Anders
Getronics		4 dagen		X			pc prive
Graf media					X		
Heineken				X	X	X	meerdere doelen,geld
Hema				X	X	X	meerdere doelen
Hoger beroepsonderwijs	45 uur	45 uur	X	X	X	X	kinderopvang
Horeca- en aanverwantbedrijf	5 dagen	5 dagen			X	X	
ING		10 dagen bov		X	X	X	pc prive, vakbondscontributie
Jeugdhulpverlening						X	
KPN NV	7 dagen	13 dagen	X	X	X	X	
Levensmiddelen groothandel in				X	X		
Levensmiddelen grootwinkelbedrijven						X	
Levensmiddelenbedrijf						X	
Loodgieters-, fitters-, glaszetbedrijf	max 64 uur			X	X		fiscaal gefacilieerde regelingen
Metaalbewerking					X		meerder doelen
Metaalnijverheid carrosseriebedrijf					X		meerdere doelen
Metaalnijverheid motorvoertuigenbedrijf					X		meerdere doelen
Metalelectro	6 dagen						
Metalelectro HP	6 dagen	6 dagen			X	X	
Nedtrain				X	X	X	geld
Oce	5 dagen						
Openbaar Vervoer	6 dagen	6 dagen			X		
Openbare Universiteiten		10 dagen					diversen
Particuliere Beveiligingsorganisaties							
Philips a	5 dagen	5 dagen		X	X		meerdere doelen
Philips b	5 dagen	5 dagen		X	X	X	meerdere doelen
Pinkroccade				X	X	X	geld

Kopen en verkopen van dagen ²⁴							
CAO naam	Aantal		Doelinden verkochte dagen				
	Kopen	Verkopen	Educatie- verlof	Vut/ prepensioen	(Zorg-) verlof	Sabbatical	Anders
Politie	80 uur	200 uur					
Provincie	72 uur	36 uur					
Rabobank	10 dagen	alleen bovw vakd					
Rijkspersoneel		144x arbd factor			X		geld
Schilders- afwerkings- en glaszetbedrijven							
Technische groothandel			X	X	X		spaarl, prem spaarreg, kinderopv, ziektek
Thuiszorg	22 uur	22 uur		X	X	X	geld, pc, fiets, kinderopvang
Uitzendbureaus ABU		alleen bovw vakd					
Unilever		5d dgn/bovw.vakd	.				geld, vakbondscontributie
UWV	40 uur	40 uur	X	X	X		fiets, pc, kinderopvang, wtv, verzekering
Van Gend en Loos	10 dagen	40 dagen	X			X	geld, aanvullend ouderschapsverlof
Verpleeg- en verzorgingshuizen	3 dagen	3 dagen			X	X	fiets, kinderopvang, pensioencontributie
Verzekeringsbedrijf binnendienst	104 uur	104 uur			X		geld, adv, pensioen
Welzijnswerk	5 dagen	alleen bovw vakd			X	X	geld, kinderopv, minder werken, pc prive, fiets
Woondiensten	20 dagen	bovw uren			X	X	pc, fiets, vakbond, spaarloon, pensioen
Ziekenhuizen			X		X		kinderopvang vakbond spaarloon pensioen